

6.-7. VE 8. SINIF ÖĞRETİM PROGRAMLARININ YANSITICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KAZANDIRMA DÜZEYİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ*

*Hasan Hüseyin ŞAHAN***

İbrahim KALKAY

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı öğretmen görüşlerine göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyini belirlemektir. Araştırma tarama modelindedir ve Balıkesir İlinde görev yapmakta olan 559 branş öğretmeni ile yapılmıştır.

Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği” (YADDÖ) ile toplanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde Balıkesir ilinde görev yapmakta olan 243 branş öğretmeni ölçeğin pilot uygulama grubunu oluşturmuştur. Ölçeğin geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin ise Cronbach Alfa değeri hesaplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek tek faktörde açıklanmıştır. Ön denemeden elde edilen verilerden hareketle YADDÖ'nün Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerinin .970 ve Barlett Testi sonucunun (15295,824) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin faktör yükleri .53 ile .75 arasında değişmektedir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans % 56.173'tür. Yapılan analizlerde tüm ölçek için bulunan Cronbach Alfa Güvenirlik kat sayısı $\alpha = .95$ 'tir. Elde edilen bu sonuçlar ölçeğin kullanılabilirliğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir. Veri analizinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 17.0 programı kullanılmıştır. Veriler aritmetik ortalama, t-testi ve tek faktörlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda görüşü alınan öğretmenlere göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kısmen kazandırdığı saptanmıştır. Öğretmen görüşleri okul grubuna, cinsiyete ve mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık gösterirken branş açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı Düşünme, Üst Düzey Düşünme Becerileri, Öğretim Programı, Program Değerlendirme, Öğretmen Görüşleri

* Bu çalışma 1. Yazar danışmanlığında 2. Yazarın aynı isimde tamamlamış olduğu yayımlanmamış yüksek lisans tez çalışmasının özeti niteliğindedir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim, El-mek: hsahan@balikesir.edu.tr

TEACHER OPINIONS THE LEVEL OF GAINING REFLECTIVE THINKING SKILLS THROUGH 6.-7. AND 8. CLASS CURRICULUM

ABSTRACT

The main purpose of this research is to designate the level of gaining reflective thinking skills through 6.-7. and 8. class curriculum. This research is survey model and was carried out with 559 subject teachers who serves in Balıkesir.

Datas were collected with “Determination The Level Of Reflective Thinking Scale” (DLRT) generated by researcheres. Scale in the development process, 243 field teachers who work in the province Balıkesir form the pilot implementation group of the scale. Faktor analysis was made to determinate the validity of the scale. Cronbach’s Alpha range were calculated for the realibility of the scale. As a result of the factor analysis, the scale was explained in the single factor. From data obtained from preliminary experiments, it was determined that the value of Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) of DLRT is .970 and the result of Barlett Test is significant (15295,824). The factor loadings ranged from .53 to 75. 56,173 % of the total variance of the scale explained. According to the analysis, Cronbach's alpha reliability coefficient found for all scales is $\alpha = .95$. The obtained results can be regarded as the evidence of the usability of the scale. The program Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 17.0 was used for the data analysis. The data were analyzed by using arithmetic mean, t-test and one-factor analysis of variance.

According to the results of the research, considering teacher views, 6.-7. and 8. class curriculum carries out reflective thinking skills on the level of partially agree. Teacher’s opinions diffe raccording to school group, genderand Professional seniority where as they don’t show significant difference in terms of branches.

Key Words: Reflective Thinking, High-Order Thinking Skills, Curriculum, Program Evaluation, Teachers' Opinions

1. Giriş

Tarih boyunca, filozoflar, politikacılar, eğitimciler ve topluma yön verenler düşünme becerileri ve bunların bireylere nasıl kazandırılabilceği ile ilgilenmiştir. Düşünme becerileri tüm toplumlarda sorumlu vatandaşlık için bir şart olarak eğitilmiş bir kişinin temel bir özelliği olarak her bireyde aranan bir özelliktir (Cotton, 1991). Değişen dünya şartları ve bilgi toplumunun gerekleri doğrultusunda artık bireylerin geleneksel anlamda bilgiyi paket halinde alıp ezberlemeleri yeterli görülmemektedir. Bireylerden üst düzeyde düşünen ve bilgiyi keşfeden, üreten kişiler olmaları beklenmektedir. Özellikle günümüzde oluşan rekabet ortamı daha üstün niteliklere sahip bireyler yetiştirme gereksinimini doğurmuştur (Akdemir, 2013). Günümüz çağdaş eğitiminde bireylerin düzenlenmiş bilgileri ezberlemek yerine araştırma, sorgulama, eleştirme, ilişkilendirme, üretme, tasarlama, problem çözme, kendini tanıma, kendine özgü öğrenme yollarının farkında olma ve kullanma gibi becerilere sahip olması beklenmektedir. Alanyazın incelendiğinde bu becerilerin düşünme becerilerinden “yansıtıcı düşünme” becerisi kapsamında olduğu görülmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014*

İlk olarak John Dewey'in kullandığı bu kavram, uygulamacıların pratik sorunlarıyla ilgilenen, bunlara uygun ve gerçekçi çözümler üretmeye çalışan etkin, amaçlı ve istikrarlı düşünme süreci anlamına gelmektedir (Dewey, 1910; akt. Ekiz, 2006). Bu tanımla temel alan birçok eğitimci yansıtıcı düşünme kavramını farklı boyutlarını ön plana çıkararak açıklamıştır.

Taggart ve Wilson (1998) yansıtıcı düşünmeyi eğitim sorunları üzerinde mantıklı kararlar alma ve sonra bu kararların sonuçlarını değerlendirme süreci olarak tanımlarken, Ünver'e (2003) göre yansıtıcı düşünme, bireyin öğretme ya da öğrenme yöntemi ve düzeyine ilişkin olumlu ve olumsuz durumları ortaya çıkarmaya ve sorunları çözmeye yönelik düşünme sürecidir. Gelter (2003) ise yansıtıcı düşünmeyi, bireyin elde ettiği yaşantıları sonucundaki deneyimleri, zihninde oluşturduğu problemler ya da sorularla gözden geçirmesi olarak ifade etmiştir.

Lee (2005) de yansıtıcı düşünmeyi farklı bir açıdan ele alarak 3 boyutta tanımlamıştır. Yansıtıcı düşünmeyi ele aldığı boyutlar; geri çağırma (*recall*), mantıklı hale getirme (*rationalization*) ve yansıtıcılık (*reflectivity*). Geri çağırma düzeyinde birey deneyimlerini hatırlamakta ve tanımlamaktadır. Mantıklı hale getirme düzeyinde birey eylemleri arasında ilişkiler kurmakta ve durumların nedenlerini araştırarak genellemelere ulaşmaya çalışmaktadır. Yansıtıcılık seviyesinde ise birey deneyimlerini analiz ederek değiştirmeye ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Üst düzey düşünme becerilerinden olan yansıtıcı düşünme, pragmatizm felsefesi, ilerlemecilik eğitim felsefesi ve yapılandırmacılık yaklaşımının bir uzantısı değerlendirilebilir. Yansıtıcı düşünme, eğitimdeki yapılandırmacılık, çoklu zekâ, yaşam boyu öğrenme, probleme dayalı öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme gibi hemen hemen her yeni öğrenme yaklaşımıyla ilişkilendirilebilir.

Yansıtıcı düşünme aynı zamanda eğitici bir deney metodu olduğu için yansıtıcı düşünmenin okulda kazanılması önemli görülmektedir. Bu nedenle öğrenme öğretme sürecinde sorulan ilk soru: "Yansıtıcı düşünme nasıl öğretilmelidir?" olmalıdır. Bu soru ise öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin düşünmesi, çalışmasını planlaması, yanlışlarını anlaması ve düzeltilmesi için yeteneklerine uygun çevre ve etkinlikler sağlanmasıyla cevaplanabilir (Saylan, 1991).

Yansıtıcı düşünmenin kapsamı incelendiğinde, problem çözme, araştırma yapma, bilgi üretme, öz-düzenleme, değerlendirme yapma, öğrendiklerini yaşama aktarma, bağımsız davranma, bilinçli olma ve öğrenme-öğretme süreci üzerine düşünme gibi alt boyutlarının olduğu görülmektedir. Aydemir ve Kubanç (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, üstbilişin son aşaması olan "cevabın doğruluğunu kontrol etme" basamağında üstbilişsel becerilerini kullanabilen öğrencilerin cevabın doğruluğunu sorguladığı, tutarsızlıkları ve bulunan sonucun isteneni karşılayıp karşılamadığını kontrol ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bütün bu alt boyutlar ve ilişkiler dikkate alındığında yansıtıcı düşünme becerisinin tek bir öğretim programı kapsamında kazandırılması pek olası görülmemektedir. Yansıtıcı düşünmenin yukarıda belirtilen alt boyutları dikkate alındığında geniş bir eğitim perspektifi ile geliştirilebilecek bir düşünme becerisi olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Yansıtıcı düşünme becerisinin bireylere kazandırılmasıyla birlikte bireyde problem çözme, araştırma yapma, bilgi üretme, öğrendiklerini yaşama aktarma, öz-düzenleme, bağımsız davranma, değerlendirme yapma, bilinçli olma ve öğrenme-öğretme süreci üzerine düşünme gibi beceri ve özelliklerin gelişmesi beklenebilir. Yansıtıcı düşünme becerisiyle gelişmesi beklenen bu beceri ve özelliklerin 2005 yılında yenilenen öğretim programlarıyla bireylere kazandırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu nedenle programların yansıtıcı düşünme becerilerini ne seviyede geliştirdiğinin belirlenmesi önemli görülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Yukarıda da söz edildiği gibi bireylerin değişen dünya şartlarına ayak uydurabilmeleri için kazanması gereken özelliklerden birisi de yansıtıcı düşünme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliğin bireylere kazandırılmasında okullara ve dolayısıyla öğretim programlarına büyük görev düşmektedir. Bu nedenle de derslere yönelik olarak hazırlanan öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırması açısından araştırılması önemli görülmektedir. Bu araştırma sonucunda derslere yönelik olarak hazırlanan öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerisini ne düzeyde kazandırdığı belirlenerek programların etkililiği üzerine bir çıkarım ya da yorum yapılabilir. Eğer eksik olan durumlar var ise gerekli tespitler ve düzenlemeler için yol gösterici öneriler ortaya konabilir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak tasarlanacak ve uygulanacak programlar sayesinde yansıtıcı düşünme becerilerinin kazandırılmasına katkı getirilebilir. Ayrıca ulusal alan yazın incelendiğinde yansıtıcı düşünme becerisinin diğer üst düzey düşünme becerileri olan eleştirel ve yaratıcı düşünmeye göre daha az çalışıldığı ve bu kapsamda yapılan çalışmaların genellikle öğretmen yeterlilikleri, spesifik uygulamalar ya da öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu durum da araştırmayı önemli kılan faktörlerden biridir.

1.1. Amaç

Araştırmanın genel amacı, öğretmen görüşlerine göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri nedir?
2. 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri;
 - a) okul grubuna,
 - b) cinsiyete,
 - c) mesleki kıdeme ve
 - d) branşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Tarama modelinin benimsendiği bu çalışmada 6. – 7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde herhangi bir değişime uğramadan olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2008; Cohen, Manion & Morrison, 2007).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Balıkesir ilinde bulunan özel okullar haricindeki ortaokullarda görev yapan 1968 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen ve anketi internet üzerinden dolduran 559 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Evren ve örnekleme ilişkin bilgiler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Tablo 1. Evren ve Örneklem

Brans	Evren	Örneklem	Temsil Oranı
Türkçe	435	109	%25
Sosyal Bilgiler	273	90	%32
Matematik	325	98	%30
İngilizce	412	106	%26
Fen ve Teknoloji	314	81	%26
Teknoloji ve Tasarım	209	75	%36
Toplam	1968	559	%28

2.3. Verilerin Toplanması

Öğrenme sürecinde farkındalık yaratan, bilgi ve deneyimlerin dikkatle değerlendirilmesiyle sonraki uygulamalara yön verebilen bir düşünme becerisi olan (Tan & Goh, 2008) yansıtıcı düşünme becerisinin ölçülmesi geliştirilmesi kadar önemli bir konudur. Yansıtıcı düşünmenin ölçülmesini konu alan yurtdışındaki çalışmalar incelendiğinde Kember ve arkadaşlarının (2000) geliştirdiği “Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği”nin (YDDBÖ) birçok ülkede, farklı alanlarda ve farklı yaş grubundaki örneklerde kullanıldığı görülmektedir (Lucas & Tan, 2006; Loke & Chow, 2003; Leung & Kember 2003; Lie, 2007; Mahardale ve arkadaşları, 2008). Başol ve Gencel (2013), YDDBÖ’yü Türkçe’ye uyarlamak ve ölçeğin Türk üniversite öğrencileri örneklemindeki geçerlik ve güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiş ve ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilmesi yargısına ulaşılmıştır. Semerci (2007) tarafından öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimini ölçmeyi amaçlayan Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği (YANDE) geliştirilmiş ve bu ölçek Türkiye’deki birçok çalışmada kullanılmıştır (Karadağ, 2010; Meral & Semerci, 2009).

Yansıtıcı düşünme konusunda Türkiye’deki çalışmalar incelendiğinde bu konuda çalışma sayısının yetersiz olduğu ve araştırmaların çoğunlukla yurt dışında üretilen ölçeklerin uyarlanması ve özellikle de öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin belirlenmesi üzerine odaklandığı görülmektedir. Yansıtıcı düşünme becerisinin ölçülmesi konusunda bu boşluk dikkate alınarak bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan “Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği (YADDÖ)” araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

YADDÖ 5 basamakta geliştirilmiştir. Bu basamaklar önce maddeleştirilmiş ardından da paragraflar halinde açıklanmıştır.

1. Alanyazın incelenmesi ve madde havuzu oluşturulması,
2. Uzman görüşü alınması,
3. Ön deneme işleminin yapılması,
4. Faktör analizinin yapılması,
5. Geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yapılması.

YADDÖ’yü geliştirmek için yansıtıcı düşünmeyle ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın taranarak kuramsal boyut oluşturulmuştur. Yine bu basamakta konuyla ilgili çalışmalar ve kullanılan ölçekler de incelenmiştir (Dewey, 1991; Wilson & Jan, 1993; Dolapçioğlu, 2007; Semerci, 2007; Demiralp, 2010). Elde edilen bilgiler ışığında 74 maddeden oluşan havuz oluşturulmuştur. Ölçekteki maddeler, 5’li Likert tipinde oluşturulmuş, ölçeği cevaplayanların maddelere katılma dereceleri; 1 “Kesinlikle Katılmıyorum”, 2 “Katılmıyorum”, 3 “Kısmen Katılıyorum”, 4 “Katılıyorum” ve 5 “Tamamen Katılıyorum” biçiminde sınıflandırılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Elde edilen madde havuzu 8 eğitim bilimi uzmanı, 2 Türkçe Eğitimi uzmanı ve 3 öğretmenin görüşü alınarak yeniden düzenlenmiştir. Madde havuzundan uzman görüşleri doğrultusunda yansıtıcı düşünme dışında özellikleri ölçme, aynı şeyleri tekrar etme, anlatım bozukluğu ve amaca hizmet etmeme gibi nedenlerden dolayı bazı maddeler elenmiş, bu işlemlerin sonucunda 40 maddelik taslak ölçek oluşturulmuştur. Taslak ölçek araştırmacılar tarafından Balıkesir ilinde görev yapan 243 branş öğretmenine uygulanmıştır. Ölçeğin geçerliği için faktör analizi yoluyla yapı geçerliği çalışması yapılmış; güvenilirliği için ise Cronbach Alfa değeri hesaplanmıştır. Ön denemeden elde edilen verilerden hareketle yansıtıcı düşünme düzeyini belirleme ölçeğinin KMO değerinin .970 ve Barlett Testi sonucunun (15295,824) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. YADDÖ'nün açıkladığı toplam varyans %56.173'tür. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçek tek faktörde açıklanmıştır. Daha sonra ölçekteki maddeler uzman görüşleri alınarak dört alt boyuta ayrılmıştır. Bu dört alt boyut "problem çözme", "kendini tanıma", bilgiyi ilişkilendirme" ve "öğrenmeye isteklilik" olarak belirlenmiştir. Ölçekteki maddelerin faktör yük değerlerinin .53 ile .75 arasında değiştiği görülmüştür. Yapılan faktör analizlerinin sonucunda 10, 19, 30, 36 ve 40 numaralı maddeler çıkarılmış, sonuç olarak 35 maddelik nihai ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği için öncelikle Cronbach Alfa katsayısı yani iç tutarlılık değerleri incelenmiştir. Yapılan analizlerde ölçek için bulunan Cronbach Alfa Güvenirlik kat sayısı $\alpha = .95$ 'tir. Cronbach Alfa katsayısının .70'in üzerinde olması genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2008). Elde edilen değerlere göre ölçeğin iç tutarlılığının yüksek, diğer bir deyişle yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçeğin güvenilirliği ve geçerliğine ilişkin elde edilen bu sonuçlar ölçeğin kullanılabilirliğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir.

2.4. Verilerin Toplanması, Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek, araştırmanın amacına yönelik verileri elde etmek amacıyla Balıkesir ilinde bulunan özel okullar dışındaki ortaokulların 6-7 ve 8. sınıflarında görev yapan branş öğretmenlerine internet aracılığı ile uygulanmıştır. 559 öğretmenden elde edilen veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama gibi betimsel tekniklerden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerini yansıtan puanlar belirlenen sınır aralıkları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Kullanılan ölçek 5 dereceli ve 4 aralıklı olduğundan (4:5=0.8) sınır aralıkları 1'den başlayarak 5'e kadar 0.8 aralığında derecelendirilmiştir (1-1.8 "Hiç Katılmıyorum", 1.8-2.6 "Katılmıyorum", 2.6-3.4 "Kısmen Katılıyorum" 3.4-4.2 "Katılıyorum" ve 4.2-5.0 "Tamamen Katılıyorum"). Görüşlerin yorumlanmasında sınır değerlerinde elde edilen görüşler bir üst grupta yorumlanmıştır. Elde edilen veriler aritmetik ortalama, t-testi ve varyans analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

3. Sonuçlar, Tartışma ve Öneriler

Öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Boyut	N	Min.	Max.	ss.	\bar{X}
Problem çözme	559	1.00	5.00	.68720	3.4
Kendini tanıma	559	1.25	5.00	.63177	3.3
Bilgiyi ilişkilendirme	559	1.17	5.00	.66929	3.3
Öğrenmeye isteklilik	559	1.25	5.00	.63177	3.3
Genel	559	1.17	5.00	.61044	3.3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Elde edilen bulgular incelendiğinde problem çözme alt boyutunun 3.4 aritmetik ortalama değerine sahip olduğu görülmektedir. Bu değer, öğretmenlerin 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının problem çözme alt boyutuna ilişkin becerilerini kazandırdığı görüşüne katıldıklarını göstermektedir. Diğer yandan kendini tanıma, bilgiyi ilişkilendirme ve öğrenmeye isteklilik alt boyutlarının aritmetik ortalama değeri 3.3'tür. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünmenin kendini tanıma, bilgiyi ilişkilendirme ve öğrenmeye isteklilik alt boyutlarını kısmen kazandırdığı görüşünde birleşmektedir.

Genel ortalama puanlar incelendiğinde ise aritmetik ortalama puanı olarak 3.3'lik bir değer görülmektedir. Bu değer öğretmenlerin 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırdığına kısmen katıldıklarını göstermektedir. Elde edilen bulgudan hareketle görüşü alınan öğretmenlere göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünmeyi geliştirmede yeterli düzeyde olmadığı yorumu yapılabilir. Diğer yandan öğretmenlerin kısmen de olsa 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırdığına ilişkin görüş belirtmeleri programlara ilişkin belli ölçüde olumlu yargının göstergesi olarak da algılanabilir. Demiralp (2010), ilköğretim birinci kademe programlarının öğrencilerin yansıtıcı düşünmelerini geliştirmedeki katkısına ilişkin çalışmasında öğretmen görüşlerini, genel olarak olumlu yönde tespit etmiştir. Demiralp'ın ulaştığı sonuç bu araştırmanın sonucuyla belli ölçüde paralellik göstermektedir.

Öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin okul grubuna göre öğretmen görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Grubu Açısından Karşılaştırılması

Alt Boyut	Okul Grubu	N	\bar{X}	s.s.	s.d.	t	p
Problem çözme	Merkez	360	3.4	.68203	557	1.863	.063
	Taşra	199	3.3	.69225			
Kendini tanıma	Merkez	360	3.3	.65212	557	1.863	.024*
	Taşra	199	3.2	.58613			
Bilgiyi ilişkilendirme	Merkez	360	3.3	.67915	557	1.863	.055
	Taşra	199	3.2	.64634			
Öğrenmeye isteklilik	Merkez	360	3.3	.65212	557	1.863	.024*
	Taşra	199	3.2	.58613			
Genel	Merkez	360	3.3	.62511	557	1.863	.027*
	Taşra	199	3.2	.57661			

*p< .05

6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri, kendini tanıma ve öğrenmeye isteklilik alt boyutlarında okul grubu açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Problem çözme ve bilgiyi ilişkilendirme alt boyutları açısından ise anlamlı bir fark gözlemlenmemektedir.

Genel ortalama puanı dikkate alındığında ise merkezde görev yapan öğretmen görüşlerini yansıtan aritmetik ortalama, taşrada görev yapan öğretmenlerin görüşlerini yansıtan değerden anlamlı ölçüde yüksektir. Bu sonuca göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmasına ilişkin merkezdeki öğretmenlerin görüşlerinin taşradaki öğretmenlere göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılabilir. Elde edilen sonuç öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları okul grubu değişkeninden etkilendiğini göstermektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Anlamli farklılığın merkez okulları ile taşra okulları arasındaki donanım farkından kaynaklanabileceğinden hareketle merkez okullarda gerçekleşen etkinlik ve yaşantı zenginlikleri bu farkın bir nedeni olarak yorumlanabilir.

Yıldız (2011), ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersindeki eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesine ilişkin çalışmasında analiz ve değerlendirme alt boyutları açısından ile merkezindeki okullar ile kasaba okulları arasında ile merkezindeki okullar lehine anlamli farklılık tespit etmiştir. İki farklı çalışmada ulaşılan benzer sonuçlar üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılmasında okulun sosyo-ekonomik evre özelliklerinin etkisinin ortaya konması açısından önemlidir.

Öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin cinsiyete göre öğretmen görüşleri Tablo 4’te görselleştirilmiştir.

Tablo 4. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Alt Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	s.s.	s.d.	t	p
Problem özme	Erkek	255	3.4	.68692	557	1.701	.090
	Kadın	304	3.3	.68529			
Kendini tanıma	Erkek	255	3.3	.63876	557	2.199	.028*
	Kadın	304	3.2	.62185			
Bilgiyi ilişkilendirme	Erkek	255	3.3	.64309	557	2.029	.043*
	Kadın	304	3.2	.68717			
Öğrenmeye isteklilik	Erkek	255	3.3	.63876	557	2.199	.028*
	Kadın	304	3.2	.62185			
Genel	Erkek	255	3.4	.61373	557	2.184	.029*
	Kadın	304	3.3	.60388			

*p< .05

Öğretmen görüşleri cinsiyet faktörüne göre karşılaştırıldığında kendini tanıma, bilgiyi ilişkilendirme ve öğrenmeye isteklilik alt boyutları açısından anlamli bir fark görölmektedir. Problem özme alt boyutu açısından ise anlamli bir farklılık saptanmamıştır. Genel ortalama puanları incelendiğinde öğretmen görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamli bir farklılık göstermektedir. Başka bir anlatımla 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri erkek öğretmenler lehine anlamli bir farklılık göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda erkek öğretmenlerin, 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programları yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmasına ilişkin görüşlerin kadın meslektaşlarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Ulaşılan bu sonuç 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyet faktöründen etkilendiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin mesleki kıdeme göre öğretmen görüşleri Tablo 5’te, mesleki kıdem açısından öğretmen görüşlerinin karşılaştırılmasından elde edilen bulgular ise Tablo 6’da ve anlamli farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun saptanmasına ilişkin Tukey Testi sonuçları ise Tablo 7’de sunulmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Tablo 5. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Mesleki Kıdeme Açısından Öğretmen Görüşleri

Alt Boyut	Mesleki Kıdem	N	s.s.	\bar{X}
Problem çözme	0 – 5 yıl	151	.64190	3.3
	6 – 10 yıl	158	.71392	3.3
	11 – 15 yıl	96	.65229	3.5
	16 – 20 yıl	47	.78524	3.3
	21 – 25 yıl	29	.76647	3.4
	26 ve üzeri yıl	78	.64499	3.5
	Toplam	559	.68720	3.4
Kendini tanıma	0 – 5 yıl	151	.55468	3.1
	6 – 10 yıl	158	.66260	3.2
	11 – 15 yıl	96	.63511	3.4
	16 – 20 yıl	47	.68780	3.3
	21 – 25 yıl	29	.53866	3.5
	26 ve üzeri yıl	78	.62050	3.5
	Toplam	559	.63177	3.3
Bilgiyi ilişkilendirme	0 – 5 yıl	151	.64280	3.2
	6 – 10 yıl	158	.67992	3.2
	11 – 15 yıl	96	.69666	3.3
	16 – 20 yıl	47	.72073	3.2
	21 – 25 yıl	29	.59658	3.5
	26 ve üzeri yıl	78	.65056	3.4
	Toplam	559	.66929	3.3
Öğrenmeye isteklilik	0 – 5 yıl	151	.55468	3.1
	6 – 10 yıl	158	.66260	3.2
	11 – 15 yıl	96	.63511	3.4
	16 – 20 yıl	47	.68780	3.3
	21 – 25 yıl	29	.53866	3.5
	26 ve üzeri yıl	78	.62050	3.5
	Toplam	559	.63177	3.3
Genel	0 – 5 yıl	151	.54167	3.2
	6 – 10 yıl	158	.63393	3.8
	11 – 15 yıl	96	.61720	3.4
	16 – 20 yıl	47	.69798	3.3
	21 – 25 yıl	29	.56759	3.5
	26 ve üzeri yıl	78	.60197	3.5
	Toplam	559	.61044	3.3

Tablo 5'ten mesleki kıdeme göre öğretmen görüşlerini yansıtan puanlar incelendiğinde 11-15 yıl, 21-25 yıl ve 26 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin diğerlerine oranla 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının problem çözme alt boyutundaki becerileri kazandırmada daha olumlu görüşe sahip oldukları görülmektedir. Diğer yandan 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 16-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler bu görüşe kısmen katılmaktadır.

6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının kendini tanıma alt boyutundaki becerileri kazandırmaya ilişkin görüşleri yansıtan veriler Tablo 5'ten incelendiğinde 11-15 yıl, 21-25 yıl ile 26 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenler “katılıyorum” seçeneği ile görüşlerini belirterek değerlendirilen program hakkında daha olumlu görüş belirtmişlerdir. 0-5 yıl, 6-10 yıl ve 16-20 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenler ise görüşlerini “kısmen katılıyorum” seçeneği işaretleyerek, değerlendirilen program hakkında kısmen olumlu görüşe sahip olduklarını göstermişlerdir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Bilgiyi ilişkilendirme alt boyutuna ilişkin görüşleri yansıtan puanlar incelendiğinde 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının bilgiyi ilişkilendirme alt boyutundaki becerileri kazandırmada en olumlu görüşe sahip olanlardan en olumsuzu doğru; 21-25 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler, 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler, 11-15 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler, 0 – 5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler, 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler ve 16-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler olarak sıralandığı görülmektedir.

Öğrenmeye isteklilik alt boyutuna ilişkin görüşleri yansıtan puanlar incelendiğinde değerlendirilen programlara yönelik olarak öğrenmeye isteklilik alt boyutundaki becerileri kazandırmada en olumlu görüş belirtenlerin 21-25 yıl kıdeme, en olumsuz görüş belirtenlerin ise 0-5 yıl kıdeme sahip oldukları göstermektedir. Diğer kıdem grupları ise 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının öğrenmeye isteklilik alt boyutundaki becerilerini kazandırmaya yönelik görüşlerini ya “kısmen katılıyorum” ya da “katılıyorum” şeklinde belirtmektedir.

Tablo 5’teki veriler genel olarak değerlendirildiğinde göre en yüksek aritmetik ortalama 3.5 puan ile 21-25 yıl ile 26 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlere aittir. En düşük aritmetik ortalama ise 3.2 ile 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerine aittir. Elde edilen bulgulardan hareketle değerlendirilen programı yansıttığı düşünme becerilerini kazandırma açısından en olumlu değerlendirenler 21-25 yıl ile 26 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahipken, en olumsuz görüşe sahip olanlar 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler olmuştur. Bu sonuçlardan hareketle mesleki kıdem yükseldikçe başka bir anlatımla programla ilgili deneyim arttıkça uygulanan programların yansıttığı düşünme becerilerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin de olumlu yönde değiştiğini söylenebilir.

Tablo 6. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıttığı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Açısından Karşılaştırılması

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Problem çözme	Gruplararası	5	4.418	.884	1.886	.095
	Grupiçi	553	259.092	.469		
	Toplam	558	263.510			
Kendini tanıma	Gruplararası	5	9.788	1.958	5.084	.000*
	Grupiçi	553	212.931	.385		
	Toplam	558	222.719			
Bilgiyi ilişkilendirme	Gruplararası	5	2.843	.569	1.272	.274
	Grupiçi	553	247.113	.447		
	Toplam	558	249.955			
Öğrenmeye isteklilik	Gruplararası	5	9.788	1.958	5.084	.000*
	Grupiçi	553	212.931	.385		
	Toplam	558	222.719			
Genel	Gruplararası	5	5.309	1.062	2.898	.014*
	Grupiçi	553	202.626	.366		
	Toplam	558	207.934			

*p< .05

Tablo 6’ya göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıttığı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri arasında mesleki kıdeme göre kendini tanıma ve öğrenmeye isteklilik alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Problem çözme ve bilgiyi ilişkilendirme alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerine genel olarak bakıldığında kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin sahip oldukları mesleki kıdem bu konudaki öğretmen görüşlerini etkilediği yorumu yapılabilir.

Tablo 7. Çoklu Karşılaştırma (Tukey Testi) Sonuçları

Alt Boyut	Mesleki Kıdem	0 – 5 yıl	6– 10 yıl	11-15 yıl	16– 20 yıl	21–25 yıl	26 ve üzeri yıl
Kendini tanıma	0 – 5 yıl	-	.874	.050	.667	.028*	.001*
	6 – 10 yıl	.874	-	.403	.977	.145	.016*
	11 – 15 yıl	.050	.403	-	.983	.853	.765
	16 – 20 yıl	.667	.977	.983	-	.620	.486
	21 – 25 yıl	.028*	.145	.853	.620	-	1.000
	26ve üzeri yıl	.001*	.016*	.765	.486	1.000	-
Öğrenmeye isteklilik	0 – 5yıl	-	.874	.050	.667	.028*	.001*
	6 – 10 yıl	.874	-	.403	.977	.145	.016*
	11 – 15 yıl	.050	.403	-	.983	.853	.765
	16 – 20 yıl	.667	.977	.983	-	.620	.486
	21 – 25 yıl	.028*	.145	.853	.620	-	1.000
	26ve üzeri yıl	.001*	.016*	.765	.486	1.000	-
Genel	0 – 5yıl	-	.984	.249	.941	.160	.037*
	6 – 10 yıl	.984	-	.598	.997	.331	.148
	11 – 15 yıl	.249	.598	-	.978	.933	.959
	16 – 20 yıl	.941	.997	.978	-	.724	.724
	21 – 25 yıl	.160	.331	.933	.724	-	.999
	26ve üzeri yıl	.037*	.148	.959	.724	.999	-

*p< .05

Tablo 7 incelendiğinde kendini tanıma alt boyutuna göre 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler ile 21-25 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı farklılık gözlemlenmektedir. Yine 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler ile 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı farklılığın olduğu gözlemlenmiştir.

Aynı tablo öğrenmeye isteklilik alt boyutu açısından incelendiğinde 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle 21-25 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bununla birlikte 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler ile de anlamlı farklılık göstermektedir. 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler ise sadece 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenlerle anlamlı farklılık göstermektedir. İki alt boyuttaki anlamlı farklılıkların aynı kıdem grupları arasında ortaya çıkmış olması mesleki kıdem değişkeninin kendini tanıma ve öğrenmeye isteklilik alt boyutlarını benzer düzeyde etkilediğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Genel olarak incelendiğinde ise 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenler ile 26 ve üzeri yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Genel ortalama puanlar açısından diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir. Genel olarak bakıldığında anlamlı farkın en fazla kıdeme sahip öğretmenlerle en az mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında ortaya çıkmış olması dikkat çeken bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Elde edilen bulgulardan hareketle anlamlı farklılıkların 0-5 yıl ile daha fazla mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında görülmesi öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinin sahip oldukları mesleki kıdemden etkilendikleri şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifadeyle öğretmenlerin sahip oldukları tecrübenin bu konudaki görüşlerini etkilediği söylenebilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Öğretmenlerin özellikle mesleklerinin ilk yıllarında daha idealist bir düşünce yapısına sahip olmaları bu görüş farklılığının başka bir nedeni olarak yorumlanabilir. 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri mesleki kıdem açısından da anlamlı bir fark göstermektedir. Bu farklılıklar 0-5 yıl ile diğer kıdem gruplarına sahip öğretmenler arasındadır. Elde edilen bulgular Demiralp'ın (2010), çalışmasında da olduğu gibi mesleki kıdem arttıkça öğretmen görüşlerinin de olumlu yönde değiştiğini ortaya koymaktadır.

Öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin branşa göre öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 8'de, görüşlerin branş açısından karşılaştırılmasına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 8. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Branş Açısından Öğretmen Görüşleri

Alt Boyut	Branş	N	s.s.	\bar{X}
Problem çözme	Türkçe	109	.63405	3.4
	Matematik	98	.68411	3.3
	Sosyal Bilgiler	90	.71920	3.4
	Fen ve Teknoloji	81	.63285	3.4
	İngilizce	106	.69902	3.2
	Teknoloji Tasarım	75	.76209	3.4
	Toplam	559	.68720	3.4
Kendini tanıma	Türkçe	109	.60379	3.3
	Matematik	98	.61084	3.3
	Sosyal Bilgiler	90	.65496	3.3
	Fen ve Teknoloji	81	.61671	3.3
	İngilizce	106	.67553	3.1
	Teknoloji Tasarım	75	.60320	3.4
	Toplam	559	.63177	3.3
Bilgiyi ilişkilendirme	Türkçe	109	.65523	3.4
	Matematik	98	.66322	3.2
	Sosyal Bilgiler	90	.72904	3.3
	Fen ve Teknoloji	81	.63104	3.3
	İngilizce	106	.68572	3.1
	Teknoloji Tasarım	75	.62200	3.3
	Toplam	559	.66929	3.3
Öğrenmeye isteklilik	Türkçe	109	.60379	3.3
	Matematik	98	.61084	3.3
	Sosyal Bilgiler	90	.65496	3.3
	Fen ve Teknoloji	81	.61671	3.3
	İngilizce	106	.67553	3.1
	Teknoloji Tasarım	75	.60320	3.4
	Toplam	559	.63177	3.3
Genel	Türkçe	109	.56387	3.4
	Matematik	98	.59414	3.3
	Sosyal Bilgiler	90	.65122	3.3
	Fen ve Teknoloji	81	.57086	3.3
	İngilizce	106	.65008	3.2
	Teknoloji Tasarım	75	.61454	3.4
	Toplam	559	.61044	3.3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Tablo 8’den branş değişkenine göre öğretmen görüşlerini yansıtan puanlar incelendiğinde problem çözme alt boyutunda en yüksek puanın 3.4 ile Türkçe, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji ile teknoloji tasarım öğretmenlerine ait olduğu görülmektedir. İngilizce öğretmenleri ise 3.2 puanla en düşük puana sahiplerdir. Elde edilen bulgular 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünmenin alt boyutu olan problem çözme becerilerini kazandırdığına kısmen katılırken, diğer branş öğretmenlerine göre daha olumsuz görüşe sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Aynı tablodaki veriler kendini tanıma alt boyutuna ilişkin incelendiğinde ise değerlendirilen programın bu boyutuna ilişkin en olumlu görüşe sahip olanların teknoloji tasarım öğretmenleri, olumsuz görüşe sahip olanların ise İngilizce öğretmenleri olduğu görülmektedir.

Bilgiyi ilişkilendirme alt boyutuna ilişkin Tablo 8’deki bulgular incelendiğinde en yüksek puan 3.4 ile Türkçe öğretmenlerine aittir. Matematik, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji ile teknoloji tasarım öğretmenleri 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünmenin alt boyutu olan bilgiyi ilişkilendirme becerilerini kazandırdığına kısmen katılırken, İngilizce öğretmenleri de 3.1 puanla en düşük puana sahiplerdir.

Tablo 8’den son alt boyut olan öğrenmeye isteklilik alt boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde teknoloji tasarım öğretmenlerinin programın değerlendirilen boyutuyla ilgili olarak diğer boyutlardaki bulgulara benzer olarak en olumlu görüşe sahip olanların teknoloji tasarım öğretmenleri, en olumsuz görüşe sahip olanların ise İngilizce öğretmenleri olduğu görülmektedir.

Genel ortalamaya göre ise Türkçe ve teknoloji tasarım öğretmenlerinin (3.4) en yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları, yansıtıcı düşünme becerisinin alt boyutlarında olduğu gibi İngilizce öğretmenlerinin (3.2) puan ile en düşük aritmetik ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Bu durum İngilizce öğretmenlerinin programın düşünme becerilerini kazandırma özelliğinden daha çok İngilizce öğretimine odaklı olarak yorumladıkları düşüncesinden kaynaklanmış olabilir. Türkçe ve teknoloji tasarım öğretmenleri 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerisini kazandırdığı görüşüne katılırken, diğer branşlardaki öğretmenler bu görüşe kısmen katıldıklarını belirtmektedirler. Tablo 9’da branş açısından öğretmen görüşlerinin karşılaştırılmasından elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 9. 6.-7. ve 8. Sınıf Öğretim Programlarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Branş Açısından Karşılaştırılması

Alt Boyut	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Problem çözme	Gruplararası	5	2.337	.467	.990	.423
	Grupiçi	553	261.173	.472		
	Toplam	558	263.510			
Kendini tanıma	Gruplararası	5	3.707	.741	1.872	.097
	Grupiçi	553	219.012	.396		
	Toplam	558	222.719			
Bilgiyi ilişkilendirme	Gruplararası	5	3.761	.752	1.690	.135
	Grupiçi	553	246.194	.445		
	Toplam	558	249.955			
Öğrenmeye isteklilik	Gruplararası	5	3.707	.741	1.872	.097
	Grupiçi	553	219.012	.396		
	Toplam	558	222.719			
Genel	Gruplararası	5	3.220	.644	1.739	.124
	Grupiçi	553	204.715	.370		
	Toplam	558	207.934			

*p< .05

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Tablo 9'daki verilere göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri arasında branş değişkenine göre yansıtıcı düşünmenin alt boyutları dikkate alındığında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir. Bunun sonucu olarak genel ortalama puanları açısından da anlamlı bir fark görülmemektedir. Elde edilen verilerden hareketle branşın 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Elde edilen tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, görüşü alınan öğretmenlere göre 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini öğrencilere kazandırmada yeterince etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dökme (2005) tarafından yapılan MEB ilköğretim okulu 6. sınıf fen bilgisi ders kitabında yer alan etkinlikler bilimsel süreç becerisi yönünden incelendiği çalışmada tahmin edebilme, iletişim kurabilme, sınıflandırma yapabilme, ölçüm yapma ve sayıları kullanabilme gibi temel süreç becerileri yönünden zenginleştirilmesi gerektiği saptanmıştır. İki araştırmada elde edilen bulguların paralelliği, hazırlanan ders kitaplarının derslere yönelik hazırlanmış öğretim programlarına göre oluşturulmuş olması gereğinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Başka bir anlatımla derslere yönelik hazırlanmış öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmede yeterli olmaması, bu programa göre hazırlanan ders kitaplarının da benzer özelliğe sahip olmasında önemli bir faktör olarak yorumlanabilir. Diğer yandan yansıtıcı düşünme becerisi, bireyin düşünme ve öğrenme süreçlerine ilişkin farkındalığına ek olarak, bu süreçlerdeki zayıf ve güçlü yönleri belirlemesi ve geliştirmek için planlama yapmasını gerektiren bir tür kendini değerlendirme becerisidir (Ersözlü & Kazu, 2011). Bu düşünme becerisinin gelişimi öğrencilerin hem akademik başarılarını arttırma hem de kişisel gelişimlerini sağlamada önemlidir. Ersözlü ve Kazu (2011) tarafından yapılan yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarına etkisinin incelendiği deneysel çalışma sonucunda denel işlemin öğrencilerin kavrama, uygulama ve analiz düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Ersözlü ve Arslan (2009) tarafından ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bu düşünme yeteneği edinme onların üst bilişsel farkındalık düzeylerini etkileyip etkilemediğini saptamak amacıyla yapılan deneysel çalışmada yansıtıcı düşünme geliştirilmesine yönelik olarak uygulanan faaliyetlerinin üst bilişsel farkındalık düzeyinin deney grubu lehine anlamlı ölçüde farklılaştığı tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesinin aynı zamanda diğer üst düzey düşünme becerilerinin gelişimine de katkı sağladığının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Üst düzey düşünme becerilerinin birbirleriyle olan güçlü ilişkileri dikkate alındığında, bu becerilerin hem birlikte geliştikleri, gelişirken de birbirlerine olumlu katkılar yaptığını söylemek mümkündür. Korkmaz ve Yeşil (2009) tarafından ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademesi sonlarında öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim düzeyi son dönemlerinde bulunan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerinin “orta” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca; ortaöğretim düzeyinde alınan eğitimin, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerini olumsuz etkilediği; yüksek öğretimin ise olumlu katkılar sağladığı, ancak bu katkının yeterli düzeyde olmadığı bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç üst düzey düşünme becerilerinin sağlıklı gelişimi için her öğretim kademesinin daha önce geliştirilen beceriyi daha üst düzeye taşıması için ilkökul ve ortaokul yıllarında üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesinin önemini açıkça ortaya çıkarmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

Günümüz eğitim anlayışında öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve eğilimlerinin bilinmesinin yanında bireyin merkeze alındığı bir eğitim-öğretim anlayışının olması, etkili ve yeterli bir öğrenmenin gerçekleşmesi için önemli görülmektedir. Bu süreçte, ilerlemecilik anlayışı çerçevesinde kendi bilgilerini yapılandıran ve öğrenme yaşantıları sunulan öğrencilere; yeni ve etkili bilgilerin kazandırılması için araştırma, değerlendirme ve sentez basamaklarını etkili kullanma fırsatının verilmesi de öğrenmenin niteliğini artırır (Şeker, 2014). Öğrencilere üst düzey becerilerini ve bunlardan biri olan yansıtıcı düşünme becerilerini kazandırmak için bu amaçla hazırlanmış programların yanında bu becerileri kazandırma ve ölçme becerilerine sahip öğretmenlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Lee (2005) tarafından yapılan çalışmada yansıtıcı düşünme kalitesini ve yansıtıcı düşünmenin nasıl geliştirilebileceği ve nasıl ölçülebileceği becerilerinin öğretmenlere kazandırılabilmesi için öğretmen eğitim programlarının bu doğrultuda hazırlanması gereğine dikkat çekilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak 6.-7. ve 8. sınıf öğretim programlarının yansıtıcı düşünme becerilerini daha üst düzeyde kazandırmasına yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmek için öğrencilerin yansıtıcı düşünmenin ne olduğunu bilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencileri yansıtıcı düşünme hakkında bilgilendirmeleri öğrencilerin yansıtıcı düşünmelerine katkı sağlayacağı söylenebilir.

2. Öğrenme-öğretme sürecinde bireylerin yansıtıcı düşünmelerini geliştirebilmeleri için aktif olarak rol almaları gerekmektedir. Özellikle öğrencileri araştırma yapmaya yönlendiren ve problem çözme becerilerini geliştiren etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.

3. Öğrencilerin, öğretmenlerinin yardımıyla neyi, ne zaman, nasıl öğreneceklerine ve öğrenmenin neden gerekli olduğuna dair kararlar alabileceği öğrenme ortamlarının hazırlanması öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini kazanmalarına yardımcı olacaktır. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin söz sahibi olması öğrencilerin öğrenmeye olan isteğini de artırabilir.

4. Öğrencilerin kişisel tepkilerini, sorunlarını, duygularını, değişen görüşlerini, düşüncelerini ve öğrenme süreçleri ve içeriğine ilişkin bilgilerini kaydettikleri öğrenme günlüklerinin işe koşulması da öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerini kazanmalarına önemli katkılar sağlayabilir.

5. Yansıtıcı düşünme becerilerine sahip olma düzeyi açısından taşra okullarının, merkez okullarına göre daha alt düzeyde olduğu görülmektedir. Bu farkı ortadan kaldırmak adına taşra okullarının donanımları zenginleştirilebilir ve burada görev yapan öğretmenlerde farkındalık yaratılarak ve öğretmenlere gerekli rehberlik hizmeti sağlanabilir.

6. Bu çalışmada ele alınmayan öğretmenlerin mezun oldukları okul değişkeni başka bir çalışmada alt problem olarak ele alınabilir.

7. Yansıtıcı düşünmeyle ilgili olarak yapılan çalışmaların daha çok öğretmen eğitimi üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Öğretim programları ve yansıtıcı düşünme ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların ise sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğretim programları ve yansıtıcı düşünme ilişkisi üzerine daha fazla araştırma yapılabilir. Ayrıca yansıtıcı düşünme ve onunla ilişkili diğer üst düzey düşünme becerilerinin bir arada ele alındığı daha kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilebilir. Bu sayede üst düzey düşünme becerilerinin birbirlerinin gelişimine etkisi üzerine bir takım sonuçlara da ulaşılabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

4. KAYNAKÇA

- AYDEMİR, H. & KUBANÇ, Y. (2014). Problem çözme sürecinde üstbilişsel davranışların incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Sosyal Bilimler), Volume 9/2, Winter, www.turkishstudies.net, DOI Number : <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6555>, p. 203-219.
- AYDEMİR, A. S. (2013). Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (Sosyal Bilimler), Volume 8/12, Fall, , www.turkishstudies.net, DOI Number : <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5706>, p. 15-28.
- BAŞOL, G. & GENÇEL, I. E. (2013). Yansıtıcı düşünme düzeyini belirleme ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), Bahar, 929-946.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2008). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum. Ankara: Pegem Akademi.
- COHEN, L., MANİON, L. & MORRISON, K. (2007). *Research methods in education*. USA: Routledge.
- DEMİRALP, D. (2010). İlköğretim birinci kademe programlarının öğrencilerin yansıtıcı düşüncelerini geliştirmeye etkisine yönelik öğretmen görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- DEWEY, J. (1910). *How we think?* New York: Prometheus Books.
- DOLAPÇIOĞLU, S. D. (2007). Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- DÖKME, İ. (2005). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ilköğretim 6. sınıf fen bilgisi ders kitabının bilimsel süreç becerileri yönünden değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 4(1), 7-17.
- ERSÖZLÜ, Z. N. & ARSLAN, M. (2009). The effect of developing reflective thinking on metacognitive awareness at primary education level in Turkey. *Reflective Practice*, 10(5), 683-695.
- EKİZ, D. (2006). Kendini ve başkalarını izleme: sınıf öğretmeni adaylarının yansıtıcı günlükleri. *İlköğretim Online*. 5 (1), 45 – 57. Web: <http://ilkogretim-online.org.tr/vol5-say1/v5s1m5.PDF> (15 Temmuz 2013 tarihinde alıntılanmıştır)
- ERSÖZLÜ, Z. N. & KAZU, H. (2011). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan yansıtıcı düşünmeyi geliştirme etkinliklerinin akademik başarıya etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 141-159.
- GELTER, H. (2003). “Why is reflective thinking uncommon?” *Reflective Practice*, 4(3), 337-344.
- KARADAĞ, M. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- KARASAR, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- KEMBER, D., LEUNG, D. Y. P., JONES, A., LOKE, A. Y., MCKAY, J., SİNCLAİR, K. et al. (2000). Development of a questionnaire to measure the level of reflective thinking. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 25 (4), 381-395.
- KORKMAZ, Ö. & YEŞİL, R. (2009). Öğretim kademelerine göre öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10 (2), 19-28.
- LEE, H. J. (2005). Understanding and assessing preservice teachers reflective thinking. *Teaching and Teacher Education* 21, 699-715.
- LİKERT, R. (1932). *A Technique for the measurement of attitudes*. New York: John Wileyand Sons Inc.
- LEUNG, D. Y. P. & KEMBER, D. (2003). The relationship between approaches to learning and reflection upon practice. *Educational Psychology*, 23, 61-71.
- LİE, A. L. Y. (2007). Students' reflective development in a problem based learning environment. Paper presented at the International Problem Based Learning Symposium, Singapore.
- LOKE, A. Y. & CHOW, F. L. W. (2003). Effect of peer tutoring in enhancing reflective learning and thinking (Tackling the Challenges to Professional Education Project). Hong Kong Polytechnic University.
- LUCAS, U. & TAN, P. L. (2006). Assessing levels of reflective thinking: The evaluation of an instrument for use accounting and business education. Paper presented at the 1st Pedagogic in Higher Education Conference, Liverpool HopeUniversity, Liverpool.
- MAHARDALE, J., NEVİLLE, R., JAİS, N. & CHAN, C. (2008). Reflective thinking in a problem based English programme: A study on the development of thinking in elementary students. Retrieved March 1, 2008 from <http://www.pbl2008.com/PDF/0048.pdf>
- MERAL, E. & SEMERCİ, Ç. (2009). Yeni (2006) İlköğretim İngilizce programını uygulayan öğretmenlerin eleştirel ve yansıtıcı düşünceleri, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8(1), 50-54.
- SAYLAN, N. (1991). Yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesinde öğretmenin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*. 6(2), 133-137.
- SEMERCİ, Ç. (2007). Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7, 733-740.
- ŞEKER, M. (2014). Singapur sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programın Türkiye sosyal bilgiler öğretim programı ile karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, (Sosyal Bilimler)*, Volume 9/2, Winter, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6204> p. 1417-1439.
- TAGGARD, L. & WILSON, A. (1997). *Promoting reflective thinking in teachers 44 action strategies*. California: Corwin Press Inc.
- TAN, K. S. & GOH, N. K. (2008). Assessing students reflective responses to chemistry-related learning tasks. *US China Education Review*, 5 (11), 28-36.
- ÜNVER, G. (2003). *Yansıtıcı düşünme* (1. baskı). Ankara PegemA Yayıncılık.
- WILSON, J. L. & JAN, W. (1993). *Thinking for themselves developing strategies for reflective learning*, Australia: Eleanor Curtain Publishing.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

YILDIZ, N. (2011). İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Fen Bilgisi Bilim Dalı, Konya.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/8 Summer 2014

